



Sandra Dahlén: "Motbilder – dialog mellan unga och vuxna om kärlek och ansvar"

Talare

Sandra Dahlén
Föreläsare sexualpolitik

Datum

28 november 1999

Plats

Stockholm

- 1 Sandra Dahlén heter jag. Jag är sexualupplysare. Jag har nu arbetat som sexualupplysare i framförallt Stockholms län i fem år och jag ser dagligen könsrelaterade orättvisor.
- 5 Just nu arbetar jag i ett skolinformationsprojekt i RFSU Stockholm med samordning, utbildning och metodutveckling. Under hösten arbetade jag som konsult i JämOs projekt "Våga bryta mönstret", ett projekt där vi arbetade mot sexuella trakasserier och för jämställdhet på två skolor.
- 10 Jag har främst arbetat med unga tjejer, men även med unga killar.

Bakgrunden till varför vi samlats idag är ju uppmärksammade våldtäkter bland unga och jag är väldigt glad över att just jämställdhetsministern är den som anordnar en konferens med anledning av detta. Man kan ju tycka att likväl ungdomsministern eller kanske skolministern skulle kunna ha gjort det och det skulle säkert bli bra. Men våldtäkter är en jämställdhetsfråga, ett samhällsproblem, något som sker varje dag mellan vuxna, vuxna och unga., och mellan unga. Jämställdhet handlar om förhållanden mellan könen, om hur våra liv formas efter det kön vi tillhör, vad vi tar oss för rättigheter och vilka skyldigheter vi förväntas ha och att vi faktiskt blir behandlade efter vilket kön vi har. Våldtäkter är ojämlika förhållanden draget till sin spets, där vissa väldigt tydligt tar sig friheter på andras bekostnad. Men det är inte lösryckt från hur vi i samhället ser på kvinnor i övrigt. Kvinnor får mycket mindre handlingsramar än män och det är exempelvis väldigt lätt för en kvinna att exempelvis hamna inom kategorin sk lösaktiga kvinnor, i skolan kallade för slampor. Allt detta hänger ihop. Vi måste sätta våldtäkter och andra övergrepp i sitt sammanhang, ett samhälle där vi får olika möjligheter.

Jag vet inte om våldtäkterna ökat eller blivit grövre, eller om flickor i skolan blir

mer sexuellt trakasserade idag än för 40 år sedan, men jag vet att det inte är nya företeelser vi nu brottas med. Kvinnor jag talar med som är 40 år äldre berättar även om flickor med väldigt lite utrymme och våldtäkter som skambelagda för flickan eller kvinnan. Så kallade horor och slampor fanns det gott om även för 35 40 år sedan, men det kanske inte skreks ut i skolorna. Den här påminnelsen säger oss att det är viktigt att komma ihåg att det inte heller går att lösa såna här problem på enkla sätt. Det går inte att skylla allt på exempelvis veckotidningar. Varje del i samhället som vidareproducerar den bild av könen som vi har idag måste omvärdera sina grunder, på samma sätt som varje enskild person måste ta 40 sitt ansvar. Var och en måste ställa sig frågorna: Hur förhåller jag mig till andra mänsikor? Vad använder jag för ord egentligen? Vem får mer av min uppmärksamhet och vem får mindre och varför? Hur anser jag att flickor ska bete sig och hur anser jag att pojkar ska bete sig? Hur uppfostrar jag mina barn? När blir jag arg på en förövare och när blir jag arg över ett dumt offer?

45

Vad möter jag då i skolor runt om i Stockholm?

Vuxna undrar oroligt vad ungdomarna håller på med egentligen, det här med gruppvåldtäkter och porr och analsex och gruppsex. Vad ställer tjejerna upp på 50 egentligen?

Jag arbetar inte med rådgivning så de tunga privata bitarna kommer jag inte i kontakt med så ofta, men jag arbetar med samtal och diskussion i mindre grupper, och i gruppsamtal kan mycket komma fram. Ett par säkra svar har jag: 55 Många tjejer har det bra. De är nyfikna, de provar, de åker på en nit och de njuter. Många har det inte alls bra, allt för många. De är

objekt och det handlar inte om vilka kläder unga tjejer har på sig. I många av de bilder vårt samhälle producerar ser vi det tydligt och vi talar om det: Kvinnor 60 som poserar för män, som vill behaga och finnas till för. Det finns inte i första hand till för sig själva. Men det stannar ju inte vid bilderna. Det är ju inte så att bilder dyker upp av en slump. De speglar samhället, hur vi ser på kvinnor och män och vad vi har för förväntningar. Bilder bidrar sedan till att konservera den syn som finns och de beteenden som finns. Kvinnor är ofta även objekt utanför 65 bildens värld. Så många har inte varit utsatta för rena våldtäkter, men alltför många finns till främst för någon annan, någon annans njutning. Det finns en gråzon jag möter som man sällan pratar om, som ung tjej eller vuxen kvinna och den finns inte representerad i statistiken. Inom gråzonen ryms den sexualitet där

70 ens egen kropp är till för någon annan. Det handlar om allt för ofta om tjat,
killar som anser sig ha rätt att tjata till sig någon annans kropp. Tjejen vill ju
uppenbarligen inte, annars hade ju inte tjetat uppstått. Det kan handla om
tafsningar...eller; han gör nog slut om inte jag...eller; man känner sig tråkig om
man inte vill...eller; jag vill sällan men det är ju synd om...Allt sånt som många
75 tjejer och kvinnor är utsatta för några gånger eller under längre perioder av sina
liv. Sen förstår jag när jag talar med tjejerna att det finns mörkertal kring
våldtäkter och övergrepp av olika slag. Det gäller ju att veta vad som är ett
övergrepp, att må dåligt är en sak och att kalla saker för vad de är och protestera,
är en annan.

80

Det jag möter i skolorna är just speglingen av vad som händer i samhället och jag
möter samhällets värderingar, de ramar vi ställer upp för kvinnor och män. Jag
ser det i innerstadsområdena likväl som ute i förorterna. Jag ser det hos eleverna
likväl som hos skolpersonalen.

85

Många vuxna har liksom unga, svårt att avgöra vem som agerar fel och vem som
får skylla sig själv. Kommentarer som: Hon måste ju förstå när hon har det där
linnet på sig... Han har så svårt att ta kontakt... Hon måste nog börja tänka lite
mer på vad hon gör... Han menar ju inget illa egentligen... möts jag av. Varje
90 vuxen måste börja få rätsida på vad som kan accepteras och inte.

Jag möter en värld där tjejerna har väldigt små handlingsramar och där killarna
har betydligt större, vilket kan gå ut över tjejernas ramar.

95 Jag samtalar ofta med orolig skolpersonal. Kan inte du lära tjejerna att säga nej?
Lära dom om att det handlar om kärlek och allvar? Nej säger jag, låt tjejerna
njuta, vara nyfikna, leka och prova. Låt tjejerna få få tycka om sina kroppar, sina
kön. Ge dom en grund så att de vågar lita på vad som känns bra eller inte bra.
Tjejer litar inte på vad de känner. Ge dom verktyg att säga ifrån, visa att det är
100 lönt att visa vad som accepteras och inte.

Många vill även att jag ska komma och tala om för killarna vad som är rätt och
fel, hur man beter sig mot tjejerna. Någon måste snabbt lära dom att bete sig på
ett vettigt sätt. Man måste sätta tydliga gränser för hur man får bete sig mot
105 varandra, allra minst i det vardagliga arbetet utanför sex- och
samlevnadsundervisningen. Men jag kan inte förvänta mig ett ändrat beteende
efter att jag bara talat om vad som är rätt och fel, utan gränsen efterlevs när man

110 som vuxen samtidigt visar att man kan mötas, vara ett bollplank, svara på
jätteviktiga frågor som ingen vuxen i ens närhet har svarat på förut... Unga killar
idag har självklart identitetsproblem och vacklande självkänsla, som tonåringar
alltid haft. Det gäller att få en stadig grund.

115 I varje elevgrupp jag möter, i tjej- som killgrupper, kommer samma sak fram:
Det finns inga vuxna, eller bara någon enstaka, att verkligen kunna prata med.
De känner inte att de tas på allvar, att de får någon respekt.

120 Jag kommer ibland ut till skolor och får redan i personalrummen reda på vilken
klass jag kommer att få problem med och så får jag förfrågan om någon personal
ändå inte ska med och

125 vakta vissa monster så att de sköter sig. Jag har dock aldrig mött några monster
utan hungrande unga mänsikor som skriker efter att någon pratar om det som
känns väsentligt, någon som lyssnar och bollar tillbaka.

I undervisningen:

130 Jag nämnde tidigare att det är varje människas ansvar att flickor och pojkar får
samma chanser i livet. Många gånger efterlyser man ett större föräldraansvar,
precis som vår jämställdhetsminister. Självklart ska föräldrar ta ansvar för sina
barns uppfostran men just i sex- och samlevnadsområdet kan det bli extra
komplicerat. I puberteten och under tonåren, när frågor kring sex- och
samlevnad är som mest heta, då brukar unga ha fullt sjå med att visa sitt
oberoende av föräldrarna. Man vill visa att man minsann har ett eget privat liv
135 som ingen förälder har någonting med att göra. De flesta unga jag träffat vill
faktiskt inte prata med sina föräldrar om frågor som rör speciellt sexualitet och
många vuxna berättar om barn som ålar sig iväg från samtal som är tänkta att ge
annat än pinsamhet. Jag tror att olika människor kan ge olika saker. Föräldrar
har självklart ett huvudansvar, ett ansvar som ligger i att ge en uppväxt som ger
140 självförtroende och trygghet att säga ifrån. Föräldrar har ett ansvar att ge en
bejakande syn på kropp och njutning. Rena samtal om sexualitet kan fungera
bra i vissa familjer men annars har skolan ett väldigt bra utgångsläge där.

145 Skolpersonal möter unga människor varje dag som inte är deras egna barn.. De
vistas i en ungdomsvärld och vet nog mer hur den världen ser ut än vad
föräldrarna gör. Skolpersonalen har förmånen att på schemalagd tid eller i

exempelvis korridorerna ha samtal om viktiga frågor. Dock kan det vara svåra ämnen att tala om och skapa samtal kring om man ej fått utbildning i detta.
150 Utgångspunkten i både RFSU Stockholms projekt och JämOs projekt har varit att vara komplement till skolans egen undervisning. Även detta behövs, människor utanför skolan som kan komma med punktinsatser eller som tillsammans med skolpersonalen under längre tid kan arbeta med frågorna, exempelvis ungdomsmottagningen eller föreläsare från organisationer. Alla kan
155 bidra med en del.

Både inom RFSU Stockholms skolinformationsprojekt och JämOs projekt har elever gett mycket goda utvärderingar. De handlar om att man pratat om sånt som känns viktigt, att de själva får vara med och diskutera, att de syns, att det
160 varit skönt att vara i uppdelade tjej- och killgrupper och att de fått nya tankar.

Eftersom både RFSU Stockholm och JämO har fått dessa utvärderingar tänker jag nu presentera viktiga punkter i de båda projekten. Vissa utgångspunkter måste finnas för en lyckad sex- och samlevnadsundervisning.
165

Samtal i dialog. Det här är en förutsättning för att beteenden ska förändras, vare sig det handlar om ökad kondom användning eller att få ett bättre klimat mellan tjejer och killar i skolan. För goda samtal krävs mindre grupper så att alla syns och får känna sig delaktiga. Max 20 elever i varje grupp anser jag. Dialoger kan
170 man få igång på olika sätt, i vissa fall kommer de bara igång, i andra får man använda sig av olika metoder och övningar, exempelvis associationsövningar eller sk aktiva värderingsövningar. Det viktiga är att det finns ett öppet samtalsklimat där eleverna får vara aktiva. Samtidigt måste man som vuxen se till att ingen blir kränkt i gruppen.
175

Man måste utgå ifrån eleverna, deras frågor, funderingar, vad som händer i deras värld. Det går inte att komma ifrån det lilla; funderingar över den egna kroppen, över vad som händer i pornografin eller relationen till de närmaste i omgivningen. Det går inte att hoppa över det här
180

eller sälla bland sånt som kommer upp under lektionens gång. Det eleverna kommer upp med är viktigt för dem och måste tas på allvar. Det är viktigt att inte utgå från sin egen vuxna sexualitet och relationsvärld, utan från de ungas. På samma gång är det viktigt att tala om större mönster i samhället, man måste
185 få lära sig att analysera bilder eller texter, eller se sin historia, sätta sig själv i ett

sammanhang. Visa på de strukturer som ger killar större rättigheter än tjejer.

190 Uppdelning av klasser i tjej- och killgrupper. Det finns olika anledningar till detta. Bland annat har killar och tjejer olika erfarenheter och behov av att prata om olika saker. Samtidigt är det mer avslappnat i gruppen om de är könshomogena.

195 Dessutom är det ju så att allt fler skolor arbetar med att tjejer ska få lika mycket taltid och uppmärksamhet som killarna traditionellt får. Undersökningar visar ju tyvärr på att tjejer endast får en tredjedel av tiden i klassrummen, och tjejer får verkligen taltid om det endast är tjejer i gruppen.

200 Arbeta långsiktigt. Frågor som det här går inte att beta av på en temadag. (En temadag kan ju dock fungera bra som en uppstart.) Kunskaper och nya tankegångar måste få smälta och tas upp på nytt.

205 Sist vill jag säga; Ta upp det jobbiga och ta upp det roliga, det lustfyllda. Glöm inte bort att sexualiteten och kroppen ska få vara centrat för njutning, något att bejaka. Unga måste få känna igen sig i kittlande känslor, längtan, egen njutning eller njutning i ömsesidighet med andra.

Tack för mig.

210 **Taggar**
1990-tal, 1999, Kvinna

URI
<https://www.svenskatal.se/tale/sandra-dahlen-motbilder-dialog-mellan-unga-och-vuxna-om-karlek-och-ansvar>

215

220